

Data: 7.12.2022

Dotyczy: [Rzeczpospolita](#)

ZOBOWIĄZANIA WARUNKOWE W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM

Zobowiązania warunkowe to obowiązki wykonania świadczeń, których powstanie jest uzależnione od zaistnienia określonych zdarzeń – dopóki coś się nie wydarzy, obowiązek nie istnieje.

Istotne jest więc odróżnienie ich od rezerw czy biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów, które odzwierciedlają skutki wypełnienia obecnych obowiązków. Prawidłowe rozróżnienie tych pozycji jest bardzo ważne, ponieważ zapewnia prawidłowe ujęcie i prezentację w sprawozdaniu finansowym.

Ustawa o rachunkowości poza definicją oraz wymogami związanymi z ujawnieniami nie zawiera więcej wymogów ani podpowiedzi pomagających w określeniu, z jakim rodzajem zobowiązania mamy do czynienia. Pomocne wskazówki można znaleźć Krajowym Standardzie Rachunkowości Nr 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe” (dalej: KSR 6). Zgodnie z zawartym w nim wskazaniu należy odpowiedzieć sobie na szereg pytań o obowiązek wykonania świadczenia, prawdopodobieństwo wystąpienia obowiązku, prawdopodobieństwo wypływu środków, możliwość szacunku. Sposób postępowania przy podejmowaniu decyzji zawiera schemat:

rp.pl

Dla właściwego zrozumienia schematu ważne jest wyjaśnienie pojęć zdarzenia obligującego oraz prawdopodobnego.

Zdarzenie obligujące to takie, które powoduje prawny lub zwyczajowo oczekiwany obowiązek wykonania świadczenia sprawiający, że jednostka nie ma żadnej realnej możliwości niewypełnienia tego obowiązku. Natomiast za zdarzenie prawdopodobne uznaje się takie, gdzie prawdopodobieństwo zaistnienia jest większe od prawdopodobieństwa, że zdarzenie nie wystąpi.

Jeśli w wyniku sytuacji jednostka ustali, że wystąpiło zobowiązanie warunkowe, należy pamiętać o jego odpowiednim ujawnieniu. Co istotne, tak długo jak zobowiązania mają charakter warunkowych, tak długo nie są ujmowane w bilansie oraz zysków i strat, a jedynie ujawniane w informacji dodatkowej.

WYMOGI DOTYCZĄCE UJAWNIENÍ

Wymogi dotyczące ujawnień zobowiązań warunkowych dotyczą wszystkich rodzajów jednostek, bez względu na to czy korzystają z uproszczeń w sprawozdawczości. Przedstawiona tabela wskazuje na wymogi ustawowe.

Rodzaj jednostki	Opis wymogu
Jednostka mała (załącznik 5 do uor) oraz jednostka sporządzająca pełne sprawozdanie zgodnie z załącznikiem 1 do uor	<ul style="list-style-type: none"> ■ łączna kwota zobowiązań warunkowych, w tym również udzielonych przez jednostkę gwarancji i poręczeń, także wekslowych, niewykazanych w bilansie, ze wskazaniem zobowiązań zabezpieczonych na majątku jednostki oraz charakteru i formy tych zabezpieczeń; ■ odrębnie należy wykazać informacje dotyczące zobowiązań warunkowych w zakresie emerytur i podobnych świadczeń oraz wobec jednostek powiązanych lub stowarzyszonych
Jednostka sporządzająca pełne sprawozdanie zgodnie z załącznikiem 1 do uor	<ul style="list-style-type: none"> ■ Informacja o wspólnych przedsięwzięciach, które nie podlegają konsolidacji, w tym zobowiązaniach warunkowych i inwestycyjnych dotyczących wspólnego przedsięwzięcia
Jednostka mikro zgodnie z załącznikiem 4 do uor	<ul style="list-style-type: none"> ■ kwota wszelkich zobowiązań finansowych, w tym z tytułu dłużnych instrumentów finansowych, gwarancji i poręczeń lub zobowiązań warunkowych nieuwzględnionych w bilansie, ze wskazaniem charakteru i formy wiarytelności zabezpieczonych rzeczowo; ■ wszelkie zobowiązania dotyczące emerytur oraz jednostek powiązanych lub stowarzyszonych

rp.pl

RODZAJ JEDNOSTKI OPIS WYMOGU

Jednostka mała (załącznik 5 do uor) oraz jednostka sporządzająca pełne sprawozdanie zgodnie z załącznikiem 1 do uor - łączna kwota zobowiązań warunkowych, w tym również udzielonych przez jednostkę gwarancji i poręczeń, także wekslowych, niewykazanych w bilansie, ze wskazaniem zobowiązań zabezpieczonych na majątku jednostki oraz charakteru i formy tych zabezpieczeń:

– odrębnie należy wykazać informacje dotyczące zobowiązań warunkowych w zakresie emerytur i podobnych świadczeń oraz wobec jednostek powiązanych lub stowarzyszonych

Jednostka sporządzająca pełne sprawozdanie zgodnie z załącznikiem 1 do uor - informacja o wspólnych przedsięwzięciach, które nie podlegają konsolidacji, w tym zobowiązaniach warunkowych i inwestycyjnych dotyczących wspólnego przedsięwzięcia

Jednostka mikro zgodnie z załącznikiem 4 do uor - kwota wszelkich zobowiązań finansowych, w tym z tytułu dłużnych instrumentów finansowych, gwarancji i poręczeń lub zobowiązań warunkowych nieuwzględnionych w bilansie, ze wskazaniem charakteru i formy wiarytelności zabezpieczonych rzeczowo;

– wszelkie zobowiązania dotyczące emerytur oraz jednostek powiązanych lub stowarzyszonych są ujawniane odrębnie

Wskazówki, co dokładnie powinna ta informacja zawierać, znajdują się w KSR 6. Zgodnie z nim dla każdego rodzaju zobowiązania warunkowego jednostka powinna ujawnić:

- szacunkową kwotę jego skutków finansowych,
- przesłanki świadczące o istnieniu niepewności co do kwoty lub terminu wypłaty środków,
- możliwości uzyskania zwrotów.

Ponadto, jeśli dla rezerwa i zobowiązanie warunkowe wynikają z tych samych okoliczności, należy ujawnić informacje w taki sposób, aby móc powiązać ze sobą te dwie pozycje sprawozdania.

PRZYKŁADY UJAWNIENÍ W SPRAWOZDANIU

Spółka udzieliła poręczenia spłaty kredytu bankowego podmiotowi zależnemu XYZ w wysokości 20 mln zł. Termin ważności poręczenia upływa 30 czerwca 2026 roku.

Spółka udzieliła poręczenia dotyczącego należytego wykonania umowy w postaci gwarancji bankowej w wysokości 5 mln zł. Termin upływu ważności poręczenia upływa w lipcu 2025 roku.

Spółka otrzymała dofinansowanie dotyczące realizacji projektu X. W ramach projektu spółka jest zobowiązana do utrzymania zatrudnienia na nowych stanowiskach pracy przez okres 3 lat. Termin wymogu upływa 31 października 2023 roku. W przypadku nie dotrzymania warunku spółka będzie zobowiązana do zwrotu kwoty 2,53 mln zł.

Spółka otrzymała wezwanie do zapłaty kar umownych związanych z roszczeniem dotyczącym zrealizowanych kontraktów. W naszej ocenie roszczeniu z tytułu kar uznajemy za nienależne. Wysokość roszczenia wynosi 3,2 mln zł.

Spółka jest stroną postępowania sądowego, gdzie szanse na wygranie sporu oceniono jako prawdopodobne. Wysokość przedmiotu sporu oszacowano na kwotę 1,5 mln zł. Na sprawę tę nie utworzono rezerwy.

Spółka 25 marca 2019 wystawiła weksel in blanco stanowiący zabezpieczenie spłaty zobowiązania kredytowego, dotyczący wspólnego przedsięwzięcia budowy drogi niepodlegającego konsolidacji. Stronami w przedsięwzięciu są spółka ABC Sp. z o.o. oraz KAZ SA. Strony odpowiadają solidarnie za spłatę zobowiązania. Wysokość zobowiązania to 25 mln zł plus należne odsetki. Termin spłaty zobowiązania upływa 13 września 2028 roku.

Spółka użytkuje nieruchomość, której stan prawny nie jest uregulowany. Istnieje ryzyko, że po rozstrzygnięciu sprawy własności nieruchomości spółka będzie zobowiązana do zapłaty kwot związanych z korzystaniem. Nie dzień sporządzenia sprawozdania nie jesteśmy w stanie oszacować kwoty ewentualnego zobowiązania.

Spółka udzieliła poręczenia spłaty kredytu bankowego podmiotowi zależnemu XYZ w wysokości 20 mln zł. Termin ważności poręczenia upływa 30 czerwca 2026 roku.
Spółka udzieliła poręczenia dotyczącego należytego wykonania umowy w postaci gwarancji bankowej w wysokości 5 mln zł. Termin upływu ważności poręczenia upływa w lipcu 2025 roku.
Spółka otrzymała dofinansowanie dotyczące realizacji projektu X. W ramach projektu spółka jest zobowiązana do utrzymania zatrudnienia na nowych stanowiskach pracy przez okres 3 lat. Termin wymogu upływa 31 października 2023 roku. W przypadku nie dotrzymania warunku spółka będzie zobowiązana do zwrotu kwoty 2,53 mln zł.
Spółka otrzymała wezwanie do zapłaty kar umownych związanych z roszczeniem dotyczącym zrealizowanych kontraktów. W naszej ocenie roszczeniu z tytułu kar uznajemy za nienależne. Wysokość roszczenia wynosi 3,2 mln zł.
Spółka jest stroną postępowania sądowego, gdzie szanse na wygranie sporu oceniono jako prawdopodobne. Wysokość przedmiotu sporu oszacowano na kwotę 1,5 mln zł. Na sprawę tę nie utworzono rezerwy.
Spółka 25 marca 2019 wystawiła weksel in blanco stanowiący zabezpieczenie spłaty zobowiązania kredytowego, dotyczący wspólnego przedsięwzięcia budowy drogi niepodlegającego konsolidacji. Stronami w przedsięwzięciu są spółka ABC Sp. z o.o. oraz KAZ SA. Strony odpowiadają solidarnie za spłatę zobowiązania. Wysokość zobowiązania to 25 mln zł plus należne odsetki. Termin spłaty zobowiązania upływa 13 września 2028 roku.
Spółka użytkuje nieruchomości, której stan prawny nie jest uregulowany. Istnieje ryzyko, że po rozstrzygnięciu sprawy własności nieruchomości spółka będzie zobowiązana do zapłaty kwot związanych z korzystaniem. Nie dzień sporządzenia sprawozdania nie jesteśmy w stanie oszacować kwoty ewentualnego zobowiązania.

przykłady ujawnień w sprawozdaniu
rp.pl

KIEDY ZAPRZESTAĆ UJAWNIEŃ

Ze względu na charakter zobowiązań warunkowych i obowiązek ich ujawniania w notach do sprawozdania, ich ocena powinna następować co najmniej raz w roku na moment sporządzenia sprawozdania finansowego. Ocenie należy poddać zarówno zobowiązania ujawnione w sprawozdaniu ubiegłorocznym, jak i mogące je powodować nowe zdarzenia. Sytuacje kiedy zaprzestaje się prezentować zobowiązanie warunkowe:

Utworzenie rezerwy po ponownym zweryfikowaniu kryteriów	W roku poprzednim spółka ujawniła zobowiązanie warunkowe dotyczące sporu sądowego, który prawnicy ocenili jako sprawę o dużym prawdopodobieństwie wygrania. W trakcie roku sprawa została rozstrzygnięta przez sąd na niekorzyść spółki. Wyrok nie jest prawomocny, a spółka złożyła apelację. Na dzień sporządzenia sprawozdania prawnicy ocenili szanse wygrania apelacji na 40 proc. Spółka utworzyła rezerwę na koszty związane z opisaną sprawą sądową.
Powstanie zobowiązania wynikającego z okoliczności, dla których ujawniono zobowiązanie warunkowe	W roku poprzednim spółka ujawniła zobowiązanie warunkowe dotyczące kar umownych, co do których roszczenia uznano za bezzasadne. W trakcie roku kontrahent przedstawił nowe dokumenty oraz ekspertyzy potwierdzające zasadność roszczeń. W związku z powyższym spółka w miesiącu listopadzie zawarła ugodę, w której zobowiązała się do zapłaty kwoty kar w wysokości 1 mln złotych do 30 marca następnego roku. Spółka ujęła kwotę kar w swoich księgach jako zobowiązanie.
Ustanie obecnego lub możliwego obowiązku	W roku poprzednim spółka ujawniła zobowiązanie wynikające z udzielonego poręczenia spłaty kredytu przez spółkę zależną. W trakcie roku spółka zależna spłaciła kredyt oraz upłynął termin wskazany jako ważność

rp.pl

SYTUACJA PRZYKŁAD

Utworzenie rezerwy po ponownym zweryfikowaniu kryteriów W roku poprzednim spółka ujawniła zobowiązanie warunkowe dotyczące sporu sądowego, który prawnicy ocenili jako sprawę o dużym prawdopodobieństwie wygrania. W trakcie roku sprawa została rozstrzygnięta przez sąd na niekorzyść spółki. Wyrok nie jest prawomocny, a spółka złożyła apelację. Na dzień sporządzenia sprawozdania

prawnicy ocenili szanse wygrania apelacji na 40 proc. Spółka utworzyła rezerwę na koszty związane z opisaną sprawą sądową.

Powstanie zobowiązania wynikającego z okoliczności, dla których ujawniono zobowiązanie warunkowe W roku poprzednim spółka ujawniła zobowiązanie warunkowe dotyczące kar umownych, co do których roszczenia uznano za bezzasadne. W trakcie roku kontrahent przestawił nowe dokumenty oraz ekspertyzy potwierdzające zasadność roszczeń. W związku z powyższym spółka w miesiącu listopadzie zawarła ugodę, w której zobowiązała się do zapłaty kwoty kar w wysokości 1 mln złotych do 30 marca następnego roku. Spółka ujęła kwotę kar w swoich księgach jako zobowiązanie.

Ustanie obecnego lub możliwego obowiązku W roku poprzednim spółka ujawniła zobowiązanie wynikające z udzielonego poręczenia spłaty kredytu przez spółkę zależną. W trakcie roku spółka zależna spłaciła kredyt oraz upłynął termin wskazany jako ważność poręczenia.

CZY MOŻLIWE SĄ UPROSZCZENIA

Ustawa o rachunkowości dopuszcza stosowanie uproszczeń pod warunkiem, że nie powodują one istotnie ujemnego wpływu na rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji jednostki. Za istotne uznaje się te, których pominięcie lub zniekształcenie może wpływać na decyzje podejmowane przez użytkowników sprawozdania. Zasada ta dotyczy również ujawnień. Tak więc podejmując decyzję o ewentualnym nieujawnianiu zobowiązań warunkowych, należy zawsze wziąć to pod uwagę.

Dodatkowo KSR 6 wskazuje, że jeśli jakaś informacja nie została ujawniona, ponieważ ze względów praktycznych okazało się to niewykonalne, należy o tym poinformować w informacji dodatkowej.

W rzadkich przypadkach kiedy ujawnienie informacji lub ich części mogłoby poważnie osłabić pozycję jednostki w sporach w odniesieniu do tych kwestii, można odstąpić od ujawnienia takiej informacji. Należy jednak wskazać ogólny charakter sporu.

PRZYKŁAD

Spółka przy sporządzaniu sprawozdania jako istotne traktuje kwoty powyżej 500 tys. zł. Spółka udzieliła swoim pięciu spółkom zależnym poręczeń spłaty kredytów – każdej na kwotę 150 tys. zł.

Czy spółka może skorzystać z uproszczenia, ponieważ kwota pojedynczego poręczenia nie przekracza kwoty uznanej za istotną?

Prawidłowe podejście powinno obejmować ocenę kwoty udzielonych poręczeń łącznie

(5 x 150 tys.=750 tys. zł), co jest kwotą uznawaną za istotną. Spółka powinna ujawnić informację o zobowiązaniach warunkowych.

PRZYKŁAD

Spółka jest stroną sporu dotyczącą nienależytego wykonania umowy. Na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego kontrahent nie wskazał kwoty swojego roszczenia. Spółka posiada swój szacunek kosztów w przypadku, gdyby musiała uznać roszczenie, jednak istnieje ryzyko, że ujawnienie tej kwoty mogłoby spowodować istotne zwiększenie oczekiwań ze strony kontrahenta. Spółka podjęła decyzję o ujawnieniu sprawy, jednak bez wskazania szacunkowych kosztów.

ZDANIEM AUTORKI

Zobowiązania warunkowe są niezwykle istotnym elementem ujawnień w sprawozdaniu finansowym. Z jednej strony pozwalają czytelnikowi sprawozdania zapoznać się ze zdarzeniami, jakie nie zostały ujęte w bilansie i rachunku wyników, a potencjalnie mogą na nie wpłynąć w przyszłości. Z drugiej strony, odpowiednie ujawnienia pozwalają osobom odpowiedzialnym za sprawozdanie finansowe uniknąć

zarzutów związanych z ich brakiem, a co za tym idzie z rzetelnością sporządzenia sprawozdania finansowego. Należy pamiętać, że jako informacje nie wynikające wprost z ksiąg rachunkowych, zobowiązania warunkowe wymagają dodatkowej analizy w szczególności przez Zarząd, posiadający największą wiedzę na temat jednostki.

Joanna Biguszevska, biegły rewident, Associate Partner w [gliwickim biurze Rödl & Partner](#)